

Evliliğin feshi, koca ile kadın arasındaki eşitsizliklere daha da çarpıcı bir örnek oluşturuyor. Kocanın, eşini reddetmek konusunda sınırsız hakkı var. Ret için, geçerli bir boşanma sözünü telaffuz etmesi yetiyor. Yasa, tanık bulunmasını bile gerektirmiyor. Buna karşılık, kadının kocasından ayrılma kapasitesi son derece sınırlı: Hanefi hukuku, terk edilmiş kadının bile ayrılma yolları aramasına izin vermiyor. Oysa evliliğin feshi yalnızca kocanın istencine dayanmayıp, salt kaza eseri de olabiliyor. Boşanma teknik açıdan (tıpkı kölelerin azat edilmesi gibi) Allah'ın hakkıdır ve bu nedenle boşanmanın yürürlüğe girmesi kocanın değil, Allah'ın istencine bağlıdır. Bu kuram kendisini şurada da gösteriyor: Koca, geçerli boşanma sözlerini telaffuz ettiğinde, gerçekten boşanmak niyetinde olmasa ve o sözleri örneğin, sarhoşken ya da laf olsun diye söylemiş olsa bile boşanma otomatik olarak yürürlüğe giriyor. Kocanın eşine cinsel açıdan yaklaşmama yemini etmesi anlamına gelen *îlâ*, ya da eşini evlenme yasağı bulunan bir dişi akrabayla karşılaştırması anlamına gelen *zihâr* durumunda da evlilik derhal ortadan kalkıyor. Örneğin, bir Türk koca eşine şefkatle "kızım" dесе, *zihâr* kuralları uyarınca bu durum evliliğin derhal sona ermesi sonucunu doğurabiliyor. Koca boşanma yemini ederse –yani, "şöyle yaparsam boş olursun" derse– koca söylediği gibi yaptığı anda evlilik sonra eriyor. Bu kurallar evliliği, kadın için olduğu kadar koca için de güvenilmez bir kurum durumuna getirmiş.⁷

Koca, bilerek ya da kaza eseri, istediği an bir boşanma işlemini başlatabiliyor. Kadın için böyle bir olanak ancak üç durumda doğuyor. Bunlardan biri, "ergenlik seçişi"ni (*hıyârü'l-buluğ*) uygulamasıdır. Çocuk yaşta evlendirilmiş kadın, ergenliğe ulaştığında kocasını reddedebilmektedir. (Evli köle kadın için de, azat edildiğinde aynı olanak var.) Ancak, bu hak son derece sınırlı. Bir kere, bu hakkı kullanabilmesi için, evliliği-

7 Colin Imber, "'Involuntary' Annulment of Marriage and Its Solutions in Ottoman Law", *Turcica* 25 (1993), s. 39-73.